

SÓDA

1959

Alguses on täiuslik valge muna.

Plangud varemete ümber peavad kaitsma ja varjama, plangud koolimajade ümber ja vahel peavad piirama ja eraldama. Võib-olla ka kaitsma kedagi kellegi eest, kellegi vastu, vältima midagi, võib-olla sõda, sõda ju kardetakse kõige rohkem. Sõda. See on tont, jah, aga selle sõna üks tähendus on „kunagi varem“. „Sõda“ käib ju nii tihti kaasas sosinal öeldud sõnaga „enne“. Ühel teisel ajal. Tiinale on see kõik ainult ähmane tumedus. Karta saab konkreetseid asju. Sõda ei ole konkreetne.

Vanemuise tänava vana punase koolimaja pruun plank, millest niisama üle ei näe, eraldab eesti kooli hoovi Riia tänava vene koolist. Plangu taga nad seal kisavad, nemad, venkud. Teise korruse akendest paistab, kuidas sealpool planku taovad poisid samamoodi palli, plikad mängivad samamoodi keksu ja kulli, ronivad turnimispuudel; kaelarätid lehvivad, põlled laperdavad, sargid on püksist väljas, põsed õhetavad. Kui häáli pole kuulda, paistavad nad peaaegu samasugused kui eesti lapsed. Vahetunnidki on samal ajal.

Tavaline viluvõitu oktoobripäev, unine ennelõuna. Kaegla Ats, krooniline istumajääja, kes on juba mõnda aega plangu ääres kastidel turninud ja üle aia vahtinud, hüppab äkitselt alla ja karjub üle õue: nüüd aitab! Kuu-letel! Mul käed sügelevad, näitame neile venkudele! Mis nad seal lõugavad kõik see aeg, sibulad siukesed! Ptüü! Lähme barrikaadidele!

Atsis on agitaatori ja kõnemehe verd. Poisid on kohe parves ümber, isegi tüdrukud tulevad itsitades lähemale. Tiina nende hulgas, miks mitte, natuke põnevust.

Nüüd on nii, ütleb Ats. Igaüks võtab homme midagi viskamiseks, pehmeid asju, teate: tomateid, kärpand õunu, muna oleks väga hea, eriti, kui saaks mädamune, peaaasi, et oleks võimalikult lõgane. Me poistega toome kuurist veel kaste juurde, peidame põõsaste taha, keegi passib peale, et õpsid ei tuleks, homme pikal vahetunnil teeme ära.

Järgmisel päeval ongi paljudel midagi kaasas. Mõned plikad ikkagi ei julge, aga kaebama ka ei lähe, kardavad Atsi. Suurel vahetunnil kogunetakse õue, kastid laotakse trepiks, seal nad siis seisavad natuke ja jälgivad oma peatseid ohvreid. Võtavad hoogu.

Osa plikasid jäetakse valvama, Atsil on kõik läbi mõeldud.

Tiinale on ilus suur turumuna. Mädamuna see kindlasti ei ole, kus sa sellist ikka võtad. Hedi, kes korra nädalas turul käib, juba oskab mune valida, kus ta pääseb. Küll ema oleks alles lärmi lõõnud, kui mõni turult toodud kallimuna oleks ohnud mäda. Nüüd ema enam ei ole, aga head kombed nii ruttu ei unune.

Hommikul enne kodunt välja tulemist hiilis Tiina ta-

sakesi sahvrisse, võttis korvist ühe muna, keeras selle taskuräti sisse ja sokutas õrnalt portfelli kõige peale. Nüüd on muna Tiinal pihus ja Tiina juba koos teistega üleval plangu peal.

Kuramuse venkud, pressib Ats läbi hammaste, ja Tiina püüab end nendesamade sõnadega mõttes üles kütta. Kuramuse venkud. Kuigi ega nende venkudega midagi eriti ei ole. Ainsad venelased, keda Tiina on lähedalt näinud, olid naabermaja majoriproua ja tema poisid – enne kui nad kuskile suurema elamise said ja ära kolisid.

Ta lihtsalt ei arva venelastest mitte midagi, nood on omaette maailm, tema tee nendega ei ristu ja täiskasvanute sosinate mõistatamisest on ta juba ammu loobunud. Kui just see... kisa. Jah. See ajab tõesti vahel vihale.

Kaua me kannatame seda, sisistab Ats. Kaua me kannatame, kordab Tiina. Kuramuse venkud. Kaua me kannatame, kaua ma kannatan. Jah. Kaua ma olen illikukupai. Vaat ei ole. Muna tema peos hakkab nõudma lendu- laskmist. Süda peksab.

All käib venkudel mingi palli tagaajamine. Hulk umbes nendevanuseid poisse. Müdin, söödud, hõiked. Juuraa! Saa-šaa! Voo-va! Tolmupilv. Värav on neil tehtud kohe plangu taha. Tagapool, kooli juures sagib plikasad ja väiksemaid lapsi.

Siis ütleb Ats: „Läks!“ ja operatsioon algab. Igaüks püüab kellelegi pihta saada. Tammelinna aiaomanike lõgased tomatid ja ploomid leiavad esimesed ohvrid. Tiina oma varustusega alles otsib sobivat ohvrit, kui Ats raputab teda õlast ja karjub: mis sa vahid, Tiina, viska juba! Ja Tiina võtabki hoogu, viskab, saadab oma muna teele

ülhe mustpäise poisi suunas, kes pole veel jõudnud ohtusse kaugusse pageda, vaid seisab paigal ja on kerge saak. Keegi karjub poisile: „Vova, begi!“, aga muna juba vihiseb läbi õhu ja tabab, tabab poissi keset otsaesist. Poiss lööb tuikuma.

Täpne tabamus on mõlemale poolele ühtviisi ootamatu. Järgneb pikk tardunud hetk. Munavalge ja kollase koogelmoogel voolab poisi otsaesest alla, poiss tõstab aeglaselt käe, puudutab tabamuse kohta, seisab paigal, vaatab kuidagi juhmilt Tiinale otsa, kivistunud Tiina ülevalt plangu pealt vaatab vastu, kuni taipab, mis juhtus, millega ta õieti hakkama sai, ja hüppab kähku alla.

Kogu muu kamp plangu otsas röögib naerda. Laske- moona on veel alles, võetakse hoogu uueks rünnakuks, aga lahing saab ootamatu lõpu.

Ossa kurat! röögatab ülemjuhataja Ats. Kõik alla ja vehkat! Dire tuleb! Kurat, kähku!

Aga on juba hilja.

Terve klass rivistatakse võimlasse aru andma: direktor Riibak, õppealajuhataja Järvet ja surmkahvatu õpetaja Reiman seisavad rivi ees. Kuidas te ometigi. Häbi teil pole. Nagu huligaanid. Ja tüdrukud ka, veel korralikest pere- dest. Ise juba noored neiud. Kõik teadagi kelle eestvedamisel. See on, kui poisil pole isa, kes kasvataks. Unger, sina ka! Ise hea õpilane, intelligentsete vanemate laps! Vaata, kuidas sa välja näed, nagu kraade.

Tiina koolipõll on plangunaela külge kinni jäänud ja ülalt alla lõhki kärisenud. Enne võimlat on ta põlle seljast ära saanud, pihku kokku kägardanud. See pole tavaline poekaup, ema lasi selle õmmelda, isa tõi laost atlassiidi.

Siid läheb väikeseks kokku. Sõrm on verine. Siid ei ima
kuiigi hästi verd. Põgenemisel jalast pudenenud kinga on
ta siiski üles leidnud, ainult kanna kiiruga maha tallanud.
Pats on lahti tulnud.

Nagu kraade. Süda puperdab, põsed õhetavad. Aga
häbi pole ollagi.

Kui, siis ehk korraks selle poisi ees. Aga ei.

Kõigil vanemad kooli. Sellest tuleb veel suur pahan-
dus. Mitte ainult teil, vaid eelkõige meil! Kool ju vastutab!
Meid kutsutakse aru andma. Teie vanemaid ka. Kas te
üldse saate aru, mis te olete teinud? Niisama seda juba
ei jäeta.

VIGADE PARANDUS

1959

Niisama seda juba ei jäeta. Aga suur skandaal, millega
direktor ähvardas, jääb tulemata. Tuleb hoopis vihmane
oktoober ja vigade parandus: rahvaste sõpruse õhtu.

Reiman teatab klassijuhataja tunnis: meil tuleb nüüd
sõpruskohtumine naaberkooliga. See on teie võimalus
solvang heastada. Meie koolist mõlemad paralleelid. Vene
koolist ka sama vanad. Pidulik pioneerivorm, kaelarätid
olgu triigitud. Läheme neile külla. Tuleb hakata ruttu
eeskava harjutama. Parimat, mis meil on. Unger, sina võ-
tad selle Puškini luuletuse, näed siit. Õpid pähe. Õpetaja
Vint aitab. See on ilus, sügisest. Sa oled ju enne ka esine-
nud. A-klassi Anne saadab klaveril, mängib Tšaikovskit.
Harjutate enne kokku. Vaadake, et te meile häbi ei tee.
Puškin ja Tšaikovski on pühad! Ja siis rahvatants, selline,
mida saaks pärast vene sõpradele õpetada. Poisid teevad
püramiide. Jaan, Rein ja Ats, teie. Naabritel on ka mõ-
ned numbrid. Pärast nad näitavad oma suurt ilusat kooli.
Morss ja küpsised, teie emad aitavad küpsistega, morss
lubati sealt. Siis tants, ringmängud. Tutvume, saame
sõpradeks. Et selline lugu enam ei korduks. Naabritega

peab hästi läbi saama. Me elame sõbraliike vennasrahvast ühises peres. Te ju ei tee oma koolile, oma rahvale häbi?

Tiina ei ole vene keeles varem esinenud. Aga õpetaja Vint ütleb, et tal on ilus hääldus, ta on kannatlik, ja pähe see luuletus saab. Tiina on õpetaja Vindi priimus, ega vene keeles priimuseid palju ole. Vint on muidu kuri ja range, kurguni helesinisesse kostüümi nõõbitud, alati korralikult pähe valatud krunniga, millest ükski karv kõrvale ei eksi. Aga priimustega on ta nagu teine inimene, Puškinist rääkides läheb ta lausa härdaks.

Puškin on väga suur poeet. Võib-olla suurim kõigist, räägib ta. Teda lugeda on... Las ma loen sulle ette.

Niimoodi. Aga peab ütlema, et sul tuleb ka hästi välja. Eestlase kohta. Natuke rohkem paatost. Sa esined ju vene koolis, nemand teavad seda une pealt. Ja kas tead, Tiina? See kool kandis vanasti isegi Puškini nime! Puškini-nimeline tütarlaste gümnaasium, minu ema õppis seal... Jah.

Päev enne sõpruskohtumist läheb Tiina juuksurisse ja laseb patsi maha lõigata. See on tal juba ammu plaanis olnud, aga nüüd tundub olevat sobiv aeg. Miks mitte nüüd, äkki siis ei tunta venkude juures ära. Ja muidu ka. Kõik on muutunud, miks mina ei või muutuda?

21. juuni tänava salongi juuksur küsib mitu korda, kas ta on oma otsuses kindel. Jah, ütleb Tiina, kindel. Nii ilusad pikad juuksed, nii ilus pats, ütleb juuksur, kas ikka kahju ei ole? Ei ole, ütleb Tiina. Kas vanemad ikka teavad? Jah, vastab Tiina. Aga ma võtaks patsi pärast kaasa, mälestuseks, koos paelaga. Muidugi, ütleb juuksur, mälestuseks.

Kodus peidab Tiina patsi kirjutuslaua sahtlisse vihkute alla.

Issand jumal, lapsekene, mis nüüd isa ütleb, ahhetab Ida.

Mis ta ikka ütleb, kehitab Tiina õlgu.

Tiina läheb ema juurde. Ema uurib Tiinat eest ja tagant, ei kosta midagi. Tiina ütleb, et jättis patsi mälestuseks, ema kehitab õlgu.

Aga isa on õhtul siiski maruvihane, selles oli Idal õigus.

Mida sa tegid, kas sul aru peas on? Rikkusid oma juuksed ära.

Kasvavad jälle, ütleb Tiina.

Isa lööb käega, ei räägi Tiinaga terve õhtu. Kuid Peeter Unger ei ole pika vihaga. Hommikuks on äike möödunud.

Peeter kallab tütrele teed ja vaatab teda pikalt, nii et Tiina peab küsima, mis on.

Ma ei olegi märganud, et sa oled nii ema moodi, ütleb isa.

Kui isa on mõtetega väga kaugel, on tema silmad nagu klaasist ja vaatavad pisut kõõrdi. See on just üks neid kordi.

RAHVASTE SÓPRUS

1959

Venkude koolimaja on tõesti hulga suurem ja uhkem. Paar tüdrukut teevad külalistele ekskursiooni, näidatakse klassiruume, pioneeride tuba, elavnurka, kus on akvaarium, puurides siutsuvad rohelised ja kollased linnud, lisaks on seal veel rotid ja hamstrid ja isegi kilpkonnad. Pioneeri-juht teatab uhkelt, et neil on väga tubli loodussõprade ring ja kui eestlastel peaks mingit looma vaja minema, siis küll nemad juba saavad aidata. Tiina näeb elus esimest korda kilpkonna. *Tšerepaha*.

Tiina ja Anne number on eeskavas kõige esimene. Kui õpetaja Reiman Tiina uut soengut näeb, ahmib ta õhku: mis asja sa, tüdruk, teinud oled, juuksed peas laiali nagu puhmas! Ta võtab veel viimasel hetkel enne Tiina lavaleminekut enda peast paar lõksu ja surub need vihasele tüdrukule kõrvade taha, nii et Tiina kiunatab valust. Teha ei jõua enam midagi, sest etendus algab.

Niimoodi siis Tiina loeb oma Puškinit, Reimani klambriid peas, vihasena Reimani, klambrite ja kogu selle tobeda ürituse peale. Hästi loeb.

Pika eeskava lõpus mängib üks vene poiss lühikese

188

pala viiulil. Kui poiss kummardab, tunneb Tiina ta ära. Seesama, keda ta munaga viskas.

Edasi tulevad morss ja küpsised pika laua taga. Õpsid ajavad omavahel püüdlilikult vene keeles juttu, aga lapsed ei vennastu kohe kuidagi, ikka eraldi punktides nagu õli ja vesi. Kuni Reiman algatab pidulikult kõige naljakama osa: ringmängud. Muusikaõpetaja saadab klaveril. Kaks sammu sissepoole, kaks sammu väljapoole, plaks ja parem käsi. Õpetajad tantsivad kaasa, näitavad eeskujut, kõik on väga koomiline. Tiina viskab klambrid minema. Plaks ja vasak käsi, vahetus.

Järsku on Tiina vastas pruunid silmad ja kerge naeratus. Kaks sammu sissepoole: tere! Kaks sammu väljapoole: mis su nimi oligi? Plaks ja parem käsi (noh, mis siin ikka!): Tiina. Plaks ja vasak käsi: ja sinu? Poiss jõuab veel üle öla öelda: Vova, tähendab Vladimir. Vahetus.

Uus ring.

Tere jälle, Tiina. – Tere, Vova. – Päril hästi lugesid Puškinit. – Oh, tänan. Sina mängisid hästi viiulit. – Ei tea, koperdasin. – Mulle meeldis, kus sa õppisid? – Mul on ema muusikaõpetaja.

Terekest. – Tere-tere. – Kus kandis sa elad muidu? – (Ei oska jälle valetada:) Siinsamas lähedal, Kastani nurgal. Ja sina? – Heidemannis, tead, see maja, kus on apteek?

– Seda et... – Mis? – Tookord, see noh, ma... palun vabandust. – Ah see, kuule, *чeныxa!* – *Tšerepaha!* – Ei, ma ütlesin, et pole midagi. – Sa ei olegi vihane? – Ei ole! – Tiina, kas... Sa muidu kinno tuleksid mõnikord? – Kinno? Ma ei teagi. – Tule ikka. Ma otsin su üles. – No

189

eks sa proovi. – Miks sa oma patsi ära lõikasid? – Mida?
– Mulle meeldib.

Pärast mängitakse saalis veel teisi ringmänge rahvaste sõpruse kinnitamiseks, rukkilõikamist ja lapaduud ja need tondid tulivad kaugelt maalt ja peremees võttis naise ja... Tiina ja Vova jutt muudkui edeneb katkendlikult ja se-gakeeles, kuni lõpuks on vigade paranduse õhtu läbi. Viuliga Vova keerab kooli eest ühele poole, läheb põik-tänavast pargini ja läbi pargi koju, Tiina keerab kiriku poole ja läheb väikese ringiga, et kellelgi poleks ütlemist, et ta veel koduteelgi vene poisiga juttu ajab.

Aga järgmisel päeval küsib Ats koolis ikkagi: „Kuule Tiina, ma vaatasin, et sa kohe päris sõbrustasid selle viiuli-venkuga. Ise viskasid teise munaga peaaegu surnuks. Mis siis nüüd on, kahju hakkas või? Nii see küll ei pidanud mi-nema, peaks neile ikka veel kord tuupi tegema, venkudega sõbrustamine on nagu... Tead, sa hoiä parem eemale.“

„Mis sul on kade meel või?“ küsib Tiina.

Ats teeb selle peale „phäh!“, mis võib tähendada mida tahes, ja longib minema.

VOVA

1959

Vova istub „Estica“ maja laial trepil ja nosib saia. Ta on seal juba tükk aega oodanud, kõht on tühjaks läinud ja ta on vahepeal jõudnud üle tee poes käia ja saia osta. Väike tumedavõitu päts – 30 kopikat. Need saiad on alati naljakalt külgepidi koos, ja müüja rebis talle sealt kaks, nagu Vova palus. Külüm hakkas väljas oodates ka. Vova soojendas end natuke poes ja tuli siis tagasi trepile. Kõrgelt on hea vaade. Ega Tiina mujalt tulla ei saa kui siit mööda ja kas hoovi kaudu või ümber nurga teise tänava äärde jäävast paraadnast oma koju, on Vova arvestanud.

Tal on kõik juba üle vaadatud: Tiina maja paraadna uks on igavene uhke, kõrge ja vanaaegne. Koridoris male-laua moodi kiviparkett. Sepiskäsi-puu, rohelistekirjud aknaruudud, mis justkui meenutasid midagi, aga Vova ei osanud sellele nime anda. Midagi varasest lapsepõlvest, ajast enne... seda siin. Enne Eestisse tulekut. Ilus ja natuke valus mälestus, millesse oli segatud emaema ja lõhn, magus lõhn, mis väikese Vova aevastama ajas. Vova hiilis trepi-kojas teise korruseni, kuulatas natuke ja läks siis tagasi alla. Kõik oli liiga puhas ja vaikne, ilma lõhnadeta. Kõik

uksed väga ühesugused, polnud ainsatki märki inimest, kes nende taga elavad. Vova oli natuke pettunud, ta uskus, et oskab Tiina korteri eksimatult ära arvata.

Vova hakkab trepil istumisest ära tüdinema ja mõtleb uuesti poodi sooja minna, kui näeb lõpuks ometi Tiinat tulemas. Vova märkab kõigepealt tüdruku jonnakalt turris juuksepahmakat, mida tuul näole puhub ja mida Tiina õlaga eemale püüab lükata, sest ühes käes on tal portfelli, teises sussikott ja mitu raamatut. Vovale meeldib see natuke metsiku väljanägemisega tüdruk, just see kadunud patsidest tulnud metsikus teda tõmbabki, nagu magnet.

Vova vilistab. Tiina tuleb lähemale.

„Sina?“

„Mina jah. Tulin vaatama, kus sa elad,“ ütleb Vova eesti keeles.

Tiina tuleb veel lähemale, paneb portfelli maha, raamatud selle peale ja istub Vova kõrvale.

„Seal elangi,“ ütleb Tiina ja viipab hoovi poole. „Kaua juba ootad või?“

„Ei, jah. Ma ei tea.“ Vova punastab, vaatab kõrvale, küsib:

„Saia tahad?“

Tiina sirutab käe välja, Vova murrab talle suure tüki. Nad istuvad trepil, söövad.

„Siit poest ostsid, jah?“ küsib Tiina.

Vova noogutab. Tiina noogutab vastu.

„Meie pood. See on siin olnud nii kaua, kui ma mäletan. Ma olen terve elu siin majas elanud. Nii nad räägivad, ma ise muidugi kõike ei mäleta. Pärts algust.“

Vova ei ütle midagi.

„Kaua sina siin oled elanud? Tartus. Su pere, ma mõtlen.“

„Me tulime paar aastat enne seda, kui ma kooli läksin. Isa saadeti siia tööle.“

„Mis tööd su isa teeb?“

„Insener. Sõjaväes.“

Tiina noogutab.

„Kas sina mäletad seda aega, kui te veel Eestis ei olnud?“

Vova kehitab õlgu.

„Natukene. Mõnda asja. Vanaema mäletan. Teda ma mäletan hästi.“

„Kus ta praegu elab?“

Vova raputab pead.

„Ei elagi enam.“

„Vabandust,“ ütleb Tiina vaikselt.

Pika mantliga mees keerab väravast sisse ja kiirustab mitu astet korruga trepist üles. Tiina ja Vova tõmbuvad kõrvale, Tiina ütleb tere. Tiina märkab, et Vova mõõdab pilguga mehe pillikasti. Ta naeratab.

„Mis loss see siin on selline?“ ei lase Vova küsimus end kaua oodata.

„„Estica“ maja,“ ütleb Tiina.

„Mida see tähendab?“

„Et siin harjutavad teatri baleriimid. Ja üleval orkester.“

„Ja mis see „Estica“ tähendab? Teatrit või?“

„Ei, see on mingi teine asi. Teater küll mitte. Mingid üliõpilased, käisid siin kunagi koos. Eelmisel ajal, tead küll. Nagu kogunemised või koondused või. Ma ei tea ka täpselt.“

Nimi on lihtsalt jäänud. Meie naaber prou... tädi Wunderlich, tema teab. Tema oli neil kokaks. Praegu on siin teatri harjutussaalid. Kas tahad sisse minna?" küsib Tiina järsku.

„Kuidas?“

„Tahad, ma võin sulle näidata. Ma tunnen seda maja nagu oma taskut.“

„Taskut?“

„No nii öeldakse. Ma käin siin kogu aeg, nad tunnevad mind. Lähme või?“

„No lähme.“

Estika, mõtleb Vova. Selline loss. Kui palju on siin linnas kohti, kuhu eluski sisse ei pääse.

Aga siis tuleb üks eesti tüdruk, kutsub sind kaasa, ja sa astudki trepist üles, valvur noogutab teile sõbralikult, te kükitate ja silitate natuke aega tema valget kassi, siis hiilite alumise saali ukse taha, paotate ust, piilute suurde saali. Tantsijad, aga mitte eeterlikes poosides luiged või nümfid või printsid, vaid täiesti tavalised balletikingadega mehed ja varvaskingadega naised talgipilve sees kuulavad juhendaja vaikset epistlit, sekka mõni kõhatus või aevastus. Lähete teisele korrusele ja seal häälestatakse pille, sätitakse noodiraamatuid, teile viibatakse sõbralikult ja te istute vaikselt nurka kuulama, kui dirigent tuleb ja proov algab. See meloodia on sulle tuttav, sa ei tea, mis see on, aga sa tead, et ema on seda kodus vahel mänginud. Mingist ooperist või balletist vist.

Kui nad tagasi välja jõuavad, on Tiina oma ekskursiooni-juhi rollist nii õhvil, et pakub: tahad korraks meile tulla, näiteks kompotti sööma? Ja Vova tulebki. Tiina juhatab

poisi elutuppa, toob kummalegi helde kausitäie ploomikomposti, nad istuvad ümmarguse laua taga ja söövad ja kui jutuainest jälle puudu tuleb, osutab Vova kokkupan- dud malelauale riulis ja küsib:

„Mängid?“

„Mängin? Mida?“ on Tiina korraks segaduses. „Kaarte või?“

Voval tuleb sõnadest puudu.

„V šaški?“

„Šaški? Mis see on? Male?“

Vovka tõuseb, läheb riieli juurde, võtab karbid.

„Tohib?“

Tiina noogutab.

Vova teeb ühe karbi lahti. Ta võtab etturi ja ratsu, ütleb: „Šahmatõ.“

„Male,“ ütleb Tiina.

„Male,“ kordab Vova.

Siis võtab Vova teisest karbist kaks lapikut nuppu, ütleb: „Šaški.“

„Kabe,“ ütleb Tiina.

„Kabe,“ kordab Vova.

„Kabet mängid?“ küsib Vova.

„Jah!“

„Aga malet?“

„Ei oska,“ vastab Tiina.

Just siis käib uks, isa tuleb koju. Tiina tõuseb püsti.

„Ma korraks,“ ütleb ta Vovale ja läheb esikusse.

Vova kuuleb nende vaikset vestlust.

„Mul on külaline,“ ütleb Tiina.

Isa püüab paokil ukse vahelt tuppa piiluda, Tiina seisab talle ette.

„See on üks poiss. Me söime kompotti.“
 „Tutvusta siis,“ naerab Peeter ja astub Tiinast mööda.
 Vova on samuti püsti tõusnud.
 „Tere,“ ütleb ta ja kummardab.
 „See on...“ alustab Tiina.
 „Vladimir,“ jõuab Vova ette ja kõhatab.
 „Vladimir?“ on Tiina segaduses, siis taipab. „Muidugi, jah. Vladimir.“
 „Tere, Vladimir,“ ütleb Peeter ja ulatab käe. „Peeter, Tiina isa. Nii et mängite malet?“
 Ning Tiina ja Vova vastavad peaaegu korraga:
 „Ei.“
 „Jah.“
 Peeter pahvatab naerma, lõpuks naeravad ka Tiina ja Vova.
 „Sa ju tead, et ma ei oska malet mängida,“ ütleb Tiina.
 „Ei oska või? Ma mõtlesin, et sa oled Roostide juures õppinud.“
 Ühes ülemises korteris elas advokaat Roost. Kui Tiina mõnel nädalavahetusel nende Annel külas käis, tuli alati väga tasa olla, sest elutoas istusid kivikujudena advokaat ja tema naine Hilja ning tõstsid aeg-ajalt mustvalgel laual nuppe ümber.
 „Mis nad teevad?“ küsis Tiina ükskord sosinal, kui nad ukse taga seisma jäid ja läbi klaasi tuppa vaatasid.
 „Malet mängivad,“ sosistas Anne vastu.
 Tiinale tundus Anne vanemaid vaadates, et mäng see nüüd küll olla ei saa. Mäng, mis naelutab inimesed pagale ja teeb nende näod nii tõsiseks? Mäng, mis advokaat Roosti näokrimpsutuste järgi oletades oli pigem piinarikas

kui lõbus? Mäng, mis pani Anne ema silmi vidutama ja suud torutama, nii et ta nägi välja veel kurjem kui tavalliselt? See ei saanud olla mäng, see pidi olema midagi muud.
 „Ei ole õppinud,“ vastas Tiina isale. „Anne õpetas mulle ainult nuppude nimed selgeks ja siis me saime ka pahandada, neid poleks tohtinud puutuda, need on neil luust või millestki.“

„Elevandiluust,“ täpsustab Peeter vaikselt.

„Mis asja?“

„Ei midagi.“

„Ma võin sind õpetada,“ ütleb Vova.

Tiina kehitab ebamääraselt õlgu.

„Sa räägid täitsa hästi eesti keelt, Vladimir,“ ütleb Peeter Vovale.

„Ma käisin eesti lasteaias,“ ütleb Vova.

Peeter noogutab.

„Kas su isa on sõjaväelane?“

Vova kõhatab.

„Jah.“

„Lendur?“

Vova raputab pead ja vaatab maha.

„Ei, lendur ei ole.“

„Ah soo,“ ütleb Peeter.

„Vova ema on muusikaõpetaja. Vova mängib viiulit,“ ütleb Tiina vahele.

„See on hea, see on hea,“ vastab Peeter hajameelselt.
 „Egas midagi. Õpeta muidugi teda mängima,“ lisab ta Vovale ja jätab poisiga kättpidi hüvasti.

„Kas teeme kõigepealt ühe partii kabert?“ küsib Vova, kui Tiina isa on ära läinud.

PIIR

1960

„Mis sa nüüd sõbrustadki selle vene poisiga või?“ küsis isa ühel päeval hommikusöögilauas. Eelmisel õhtul saatis Vova Tiina kinost koju ja nad jäid hoovi juttu ajama, isa nägi aknast.

„Vovaga. Ma ei tea. Me oleme mõne korra kohtunud jah. Jalutanud ja kinos käinud. Mis siis on?“

„Ta tundus korralik poiss, aga...“

„Mis aga?“

„Ega see mulle ikkagi väga ei meeldi.“

„Ah soo. Miks?“

„Et miks? Kui vana ta üldse on?“

„Vist sama vana kui mina.“

„Ja kui vana sina oled?“

„Isa!“

„Olgu, olgu. Mis sa oledki? Kaksteist?“

„Kolmteist.“

„No seda ma räägingi. Sa oled liiga noor.“

„Milleks isa? Milleks ma liiga noor olen? Selleks, et mul võiks sõpru olla?“

„Sa võiksid ikka Anne või mõne klassiõega kinos käia. Ja teatris. Nagu vanasti.“

198

„Aga ma ei taha. Ma tahan, et Vova oleks mu sõber. Kas asi on selles, et ta on poiss? Või selles, et ta on vene-lane?“

Isa kehitab õlgu, vastab ebamääraselt:

„Ei, mitte kumbagi, aga... ma ei teagi.“

Ta segab ja segab suhkru, kuni Tiina ta käe peatab.

„Isa. Kõik on hästi. Sa ei pea mind mitte millegi eest kaitsma. Lihtsalt las ma valin endale ise sõpru, eks ole? Palun.“

Peeter ohkab.

„Sul on õigus. Mitte keegi ei saa kaitsta inimest tema enda eest.“

Tiina kortsutab kulmu, aga ei ütle midagi. Vahel lihtsalt ei saa teisest inimesest aru, mõtleb ta. Vahel lihtsalt ei jõua teise inimeseni.

199